

Kā samazināt CO² izmešus?

Energoefektīvākas ēkas, videi draudzīga apkure, zaļais iepirkums

Cēsu novada domes deputāti decembra sēdē apstiprināja novada ilgtspējīgas enerģijas un klimata rīcības plānu līdz 2030. gadam, kas paredz Cēsu pilsētas energoefektīvākas ēkas un klimata pielāgošanās pasākumus.

Par plānu, tā ieguvumiem iztaujāju novada pašvaldības Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļas vadītāju INTU ĀDAMSONI.

- Vai tāds plāns izstrādāts pirmo reizi?

Jau 2016. gadā, kad administratīvi teritoriālā reforma vēl bija aiz kalniem, tika izstrādāta enerģijas rīcības programma 2016. - 2020. gadam. Tas bija saistīts ar to, ka 2016. gadā Cēsis pirmo reizi parakstīja Eiropas Savienības Pilsētu mēru paktu, bet pievienotā šim dokumentam nosaka, ka pašvaldībai jāsigarāto ilgtspējīgās enerģijas rīcības plāns vai programma.

Pēc termiņa beigām plāns netika atjaunots, līdz pagājušajā gadā domes priekšsēdētājs paktu parakstīja. Ar to pašvaldība apņēmusies līdz 2030. gadam par 50 procentiem pilsētā samazināt CO² izmešus, salīdzinot ar bāzes gadu, kas ir 2000. gads. Ņemot vērā sasniegto, kad ietaupījums jau sasniedz 33 procentus, varam prognozēt, ka līdz 2030. gadam mērķi izpildīs.

- Plāns attiecas uz visu Cēsu novadu?

Vēl ne. Šobrīd pieņemtais plāns attiecas uz Cēsu pilsētu un Vaives pagastu, jo, sākot to gatavot, šis novads vēl nebija izveidojies, tāpēc esošajā redakcijā nav iekļauti visas pašvaldības dati.

Pērn tika noslēgta vienošanās ar SIA "Ekodoma", ar kuru atbalstu šī gada laikā izstrādās visa novada enerģijas un klimata rīcības plānu, tad būs arī definētas rīcības visu novada ciemu un citu apdzīvotu vietu energoefektivitātes uzlabošanai.

Tas nebūs vienkārši, jo jāsavāc dati no visām enerģiju ražojošajām iekārtām. Jūtam, ka tā ir zināma problēma, jo, ņemot vērā notikušo reformu, mainījušies darbinieki, turklāt iepriekš daudzviet uzskaites nav bijis. Tas ir zināms izaicinājums, bet ceram, ka izdosies to atrisināt, lai arī laika patiesībā nav nemaz tik daudz.

- Vai plāna izstrāde pirmo reizi dos informāciju par situāciju visā novadā?

Jā, jo patlaban novada skatījuma informācija tikpat kā nav. Jā, zinām, kur ir katlumājas, bet nav datu, cik efektīvi tās darbojas, ko iespējams mainīt, varbūt kādā vietā ar steigu kaut kas ir jādara.

Lielā daļā teritorijas apkure nodrošina pašvaldība, un tās pārziņā būs kaut ko uzlabot, mainīt, sakārtot. Piemēram, Līgatnē tagad siltuma ražošanai izmanto dīzeļdegvielu, kas no šī plāna skatupunkta noteikti nav labākais risinājums, ir jādomā par alternatīvu,

bet saprotam, ka tas bija nepieciešams, lai cilvēki nepaliktu bez siltuma.

- Plānā minēti arī pasākumi, kas jāveic izvirzīto mērķu sasniegšanai.

Plānotie pasākumi nav nekas no jauna izgudrots, tie sasauca ar mūsu attīstības programmu, investīciju plānu, ir aprēķināts finansējums, cik nepieciešams, lai to ieviestu dzīvē. Pasākumi galvenokārt attiecas uz to, kas jādara pašvaldībai, tai piederošajās ēkās: skolās, kultūras objektos, administratīvajās ēkās, citur. Jādomā par šo ēku energoefektivitātes uzlabošanu. Pilsētā ar centralizēto siltumapgādi tiek nodrošinātas 65 pašvaldības ēkas, no kurām vairākas atjaunotas, vairākas var uzskatīt par daļēji atjaunotām. Taču darāmā vēl ļoti daudz, tāpēc sasniedzamais enerģijas ietaupījums vēl neatjaunotajās un daļēji atjaunotajās ēkās var būt ļoti augsts, bet, lai to panāktu, jāveic kompleksi pasākumi.

Veicamo pasākumu plānā nedaudz iesaistīts arī privātais sektors, jo, piemēram, Cēsis siltuma ražošanas pārsvarā ir privātā uzņēmēja rokās.

Bet, kā jau minēju, plānā definētie pasākumi attiecas tikai uz Cēsu pilsētu un Vaives pagastu.

- Minēts, ka mērķu sasniegšanai nepieciešams finansējums 48 miljonu eiro apmērā.

Plāna realizācija galvenokārt balstās uz projektiem, jo no minētajiem 48 miljoniem pašvaldības daļa ir tikai seši miljoni. Pārējais ir valsts, Eiropas fondu un privātā sektora līdzfinansējums. Pašreiz energoefektivitātei, pielāgošanās pasākumiem klimata pārmaiņām valsts dod daudz naudas, arī Eiropā arvien vairāk tiek atbalstīts zaļais kurss, un visu nosaka pašvaldības spēja piesaistīt finansējumu. Mums jāveic nepieciešamie priekšdarbi, piemēram, jāveic energoaudits. Kad projekts

īstenots, ieguldīto varam atgūt, bet sākotnēji ir jāiegulda. Tas ir liels plānošanas process, bet tikai tā varam tikt pie finansējuma.

Visticamāk, kad būs apzināta situācija visā novadā, uzskaitīti veicamie darbi, pasākumi, šī summa būs vēl lielāka, jo būs jāsilina skolas, administratīvās ēkas, citi objekti, kur tas nepieciešams.

- Ko no visa tā iegūst iedzīvotājs? Pielāuj, netrūks to, kuri norādīs, ka šo naudu varētu ieguldīt citās vajadzībās, kuru joprojām netrūkst.

Pirmām kārtām tās būs siltas, energoefektīvas izglītības iestādes, citas pašvaldības ēkas, ko iedzīvotāji apmeklē. Te pieskaitāms arī paveiktais Cēsu klinikas energoefektivitātes uzlabošanā, cilvēki var saņemt medicīnas aprūpi komfortablos apstākļos.

Šis plāns izskaidro iedzīvotājiem, kas ir energopārvaldība, kuri ir tie enerģijas taupīšanas pasākumi, ko īsteno pašvaldība, kas parāda, kur tiek izlietota nodokļu maksātāju nauda. Arī paši iedzīvotāji var sekot piemēram, īstenojot savus energotaupības pasākumus. Iedzīvotājiem varam rakstīt tikai rekomendējošas darbības, neko ietekmēt nevaram, jo lēmums par kādu rīcību katram jāpieņem pašam.

Plānā noteikts arī pašvaldības atbalsts daudzdzīvokļu ēku energoefektivitātes uzlabošanai. Kā zinām, Cēsis, izmantojot valsts un ES atbalsta programmas, jau veikti daudzi daudzdzīvokļu dzīvojamu māju energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumi. Mājām, kas izvēlas šādu ceļu, novada pašvaldība ar līdzfinansējumu piedalās energoefektivitātes paaugstināšanas procesā. Lai palielinātu iedzīvotāju un māju apsaimniekotāju aktivitāti, nepieciešams turpināt esošos un izveidot jaunus pašvaldības atbalsta mehānismus, kas motivē veikt energoefektivitātes pasākumus daudzdzīvokļu ēkās. Līdz 2030. gadam šim mērķim paredzēts atbalsts 350 000 eiro.

Var minēt, ka Ministru kabineta patlaban tiek skatīti noteikumi par valsts atbalstu māsaimniecībām dažādu alternatīvo enerģijas veidu ieviešanai: saules paneļi, siltumsūkņi, pieslēgšanās centralizētajai siltumapgādei, pāreja uz atjaunojamajiem energoresursiem.

- Plāna sadaļā "Klimata ietekmju mazināšanas un pielā-

gošanās pasākumi" lasāms - veikt regulāru pašvaldības ceļu un ielu asfaltēšanu/ pārbūvi.

Jāsaprot, ka plāns ir rekomendējošs, bet, parakstot Mēru paktu, esam pateikuši, ka pašvaldība sasniegs uzstādītos mērķus, un uz to virzāties. Kādam varbūt rodas jautājums, kā ceļa, ielas asfaltēšana var uzlabot klimatu, bet, ja iela ir ar kvalitatīvu segumu, mašīnas var braukt vienmērīgāk, nebremzējot pie bedrēm, pēc tam negāzējot, lai uzsāktu gaitu. Uz kvalitatīvas ielas, ceļa degviela tērējas mazāk, mazāk ir arī CO² un citu kaitīgo izplūdes gāzu izmešu.

- Laikam jau te arī stāsts par domāšanas maiņu, jo dzīvojam zaļā novadā, ikdienā par klimata pārmaiņām tikpat kā neiedomājami.

Tā ir, bet viss jau ir saistīts, un katrs plānotais darbs virzīts uz to, lai samazinātu CO². Teiksim, ja skola nosiltināta, komforta temperatūrai nepieciešams tērēt mazāk kurināmā, kas savukārt nozīmē, ka gaisā izplūst mazāk CO². Tas pats attiecināms uz privātmāju siltināšanu, jo mazāk enerģijas jāpatērē kurināšanai.

Jā, mēs to CO² neredzam, bet tur skursteņa galā jau tas ir.

Atbilstoši mērķim CO² jāsamazina vēl par 17 procentiem, bet var plānot, ka pēdējie procenti nāks arvien grūtāk. Gluži kā sportā, kur pēc noteikta rezultāta sasniegšanas turpmākie uzlabojumi nāk arvien lēnāk un smagāk. Turklāt vēl jau nav zināms, kāds būs šis procents, ko uzzināsim, kad apkopos visa novada datus.

Jā, zinām, kur ir katlumājas, bet nav datu, cik efektīvi tās darbojas, ko iespējams mainīt, varbūt kādā vietā ar steigu kaut kas ir jādara.

Grūti prognozēt, kā tie mainīsies, uz kuru pusi, bet mērķa sasniegšana lielā mērā būs atkarīga no tā, kādi būs valsts atbalsta instrumenti gan pašvaldībām, gan arī privātpersonām. Ja būs pieejams atbalsts māsaimniecībām, pārejā uz atjaunojamajiem, alternatīvajiem energoresursiem tiks mazāk tērēti fosilais resurss, tas dos pozitīvu ietekmi.

- Plānā minēts arī zaļais kurss pašvaldības iepirkumos. Vai valstiski ir atrunāts, ka drīkst būt tādas prasības?

Ir zaļā iepirkuma vadlīnijas, kas rodamas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas mājaslapā, un pašvaldība iespēju robežās to izmanto. Piemēram, būvniecībā visam apgaisojumam jābūt ar zaļo iepirkumu, arī materiālu izvēlē, piemēram, sertificēta koksne.

Tagad sākam runāt par īsajām pārtikas ķēdēm skolu ēdināšanas iepirkumos, kad vairāk izmantotu vietējos produktus un mazāk degvielas tiktu tērēti transportēšanai.

Zaļais iepirkums ir valstiski regulēts, bet mēs to gribētu izmantot vēl vairāk.

Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības dalībvalstis ceturtdien panākušas vienošanos, kas paredz, ka no 2035. gada vairs netiks pārdoti jauni automobiļi ar iekšdedzes dzinējiem. Arī pašvaldības plānā minēta elektropārvaldības izmantošanas veicināšana, bet viens no iemesliem, kas to kavē, ir samērā nelielais uzlādes staciju tīkls, bet tā, šķiet, ir valsts problēma.

Jā, šī tīkla paplašināšana tiek koordinēta valstiski, cik zināms, tuvākajos gados "Latvenergo" plāno veikt uzlādes tīkla paplašināšanu. Pašvaldības var iestrādāt apbūves noteikumus, ka, būvējot jaunus komercobjektus, jāizbūvē arī uzlādes stacijas.

Esošā situācija gan tāda, ka šobrīd vairāk jādomā par hibrīd-auto, jo pagaidām elektromobilis ir labs pilsētās, bet attālākos ciemos, pagastos nav uzlādes staciju un pilnvērtīgi vēl tādu transportu īsti izmantot nevar.

Taču pagaidām elektromobiļu segmentā vēl ir daudz nezināmā. Pirmām kārtām akumulatoru bateriju ražošanai nepieciešamais materiāls litijs nav atjaunojams, tas izsīks. Tāpat pagaidām nav skaidrs, kāds būs šo bateriju pārstrādes process, kad to mūžs būs beidzies. Jautājums, cik tas būs ekoloģiski un videi draudzīgi? □

Lappusi sagatavojis
JĀNIS GABRĀNS

Plāna īstenošanai paredzētais budžets līdz 2030. gadam (€)		
Finansējuma avots	Mazināšana	Pielāgošanās
Pašvaldības resursi	6380500	500000
Valsts līdzekļi un programmas	9000000	
ES līdzekļi un programmas	10095000	500000
Privāti līdzekļi	20000000	
Kopā	45475500	1000000

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no
Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.
Par saturu atbild projekta īstenotājs
izdevniecība SIA "Cēsu Druva".